

Муниципальное автономное общеобразовательное учреждение

«Зугалайская средняя общеобразовательная школа»

Утверждаю _____

Директор школы: Долсонова Д.Э

«01» сентября 2023г.

Рабочая программа

Предмет: родной язык

Класс: 1 класс

Учитель: Базаржапова Соелма Цыдындоржиевна

Категория: I

2023-2024 учебный год

Тайлбари бэшэг

МАОУ «Зугаалайн дунда хургуулийн» 1 классай буряад хэлээр үзэхэ тобшо тайлбари иимэ журамшуулһан баримта бэшэгүүд дээрэ үндэһэлнэ:

- Закон Российской Федерации «Об образовании» ФЗ РФ №273 от 29.12.2012г.,
- Приказ Минобрнауки «Об утверждении и введении в действие федерального государственного образовательного стандарта НОО» №373 от 06.10.2009г;
- Приказ Минобрнауки РФ от 26.11.2010г. № 1241 «О внесении изменений в федеральный государственный образовательный стандарт общего образования, утверждённый приказом Министерства образования и науки Российской Федерации от 06.10.2009г. №373»;
- « О плане действий модернизации общего образования на 2011-2015гг.» (распоряжение Правительства РФ от 07.09.2010г № 1507-р);
- Примерная Основная образовательная программа начального общего образования, одобренная решением федерального учебно-методического центра (протокол №1/15 от 08.04.2015г);
- Приказ Минобрнауки РФ от 26.01.2016г. №38 «О внесении изменений в федеральный перечень учебников, рекомендуемых к использованию при реализации имеющих государственную аккредитацию образовательных программ начального общего, основного общего, среднего общего образования, утверждённый Минобрнауки РФ от 31.03.2014г. № 253»;
- Программа по бурятскому языку 1-4 классы Р.С.Дылыкова
- Постановление Главного государственного санитарного врача РФ от 29.12.2010г. №189 «Об утверждении СанПиН 2.4.2.2821-10 «Санитарно-эпидемиологические требования к условиям и организации обучения в общеобразовательных учреждениях»;
- «Основная образовательная программа начального общего образования МАОУ «Зугалайская СОШ» на 2017-2018 учебный год» Положение о рабочей программе ФГОС НОО по учебному предмету (курсу) педагога;

Буряад хэлэ нэгэдэхи класста зааха гол **зорилгонууд** хадаа иимэнүүд:

- хурагша бүхэниие зүбөөр, найнаар, уран гоёор удхыень ойлгуулан уншуулжа хургана;
 - эли тодоор, ойлгосотойгоор хэлүүлжэ, алдуугүйгөөр, сэбэр гоёор бэшүүлжэ хургаха;
 - үхибүүн бүхэниие ном уншаха дуратайгаар хүмүүжүүлхэ;
 - үхибүүдэй аман хэлэлгые баяжуулха, ухаан бодолыень хүгжөөхэ методическа аргуудые хэрэглэхэ;
 - оршон тойронхи юумэнүүд тухай хурагшадай мэдэсые улам саашань үргэдхэхэ;
- Бэшэхэ шадабаритай болгохо.

Буряад хэлэ заалгада нэгэдэхи класста программаар «Үзэглэл» ба «Мүшэхэн» гэжэ номууд хэрэглэгдэнэ. Буряад хэлэ заалгада нэгэ неделиин - 4 час үгтэнэ, жэлэй - 132 час болоно. «Үзэглэл» ном үзэлгэдэ - 86час , «Мүшэхэн» ном үзэлгэдэ – 46час үгтэнэ.

Нэгэдэхи класста буряад хэлын программа бээлүүлхын тула доро үгтэһэн методическэ комплект хэрэглэгдэнэ:

1. Е.Б.Очирова, В.Н.Очирова, Л.Д.Доржиева, С.И.Аюшиева «Үзэглэл» ном. 1 класс. Улаан-Үдэ: «Бэлиг» хэблэл, 2014 он.
2. Е.Б.Очирова, В.Н.Очирова, Л.Д.Доржиева, С.И.Аюшиева «Үзэглэл» Бэшэлгын дэбтэр, 2 хубитай. 1 класс. Улаан-Үдэ: «Бэлиг» хэблэл. 2014 он.
3. Е.Б.Очирова, В.Н.Очирова, Л.Д.Доржиева, С.И.Аюшиева «Мүшэхэн» ном. 1 класс. Улаан-Үдэ: «Бэлиг» хэблэл 2013 он.
4. Е.Б.Очирова, В.Н.Очирова, Л.Д.Доржиева, С.И.Аюшиева «Мүшэхэн» Бэшэлгын дэбтэр. 1 класс. Улаан-Үдэ: «Бэлиг» хэблэл, 2013 он.

1 классай һурагшадай шадабаринууд

Үхибүүнэй өөрын хүгжэлтын дүнгүүд (личностные результаты) – өөрын ба хүнүүдэй ажабайдалда түрэл хэлэн ямар үүргэтэйб гэжэ ойлгоно (хэлэнэй аргаар хажуудахи хүнтээ харилсанаб, бэшэмэл текстын удха үзэнэб гэжэ ойлгоно).

Бээ гуримшуулаад ябаха шадабари (регулятивные УУД):

Багшатаяа хамта хэшээлэйнгээ зорилго табиха;
Хэшээлдээ юу хэһэнэ хойно хойноһоонь тоолохо;
Юу хэхэ гээшэбиб гэжэ уридшалан хэлэхэ (прогнозировать);
Өөрынгөө, нүхэдэйнгөө ажал багшатаяа сугтаа урид зохёогдоһон тусхай критеринүүдээр шалгах;
Багшын үгэһэн түсэбөөр, алгоритмаар хүдэлжэ шадаха.

Оришон тойрониие шудалха шадабари (познавательные УУД):

Номоор хүдэлхэ (номой гаршагай, тусгаар тэмдэгдэй үүргэ ойлгохо);
Зураг хаража гү, али текст уншажа, асуудалнуудта харюу олохо;
Багшатаяа болон нүхэдтээ хамта дүн гаргах;
Үгөөр хэлэгдэһэн ойлгосо схемэ, таблица, модель болгохо, тиин һөөргэнь модель соо харуулаатай ойлгосо үгөөр хэлэхэ;
Текстын удха дамжуулха.

Харилсаха шадабари (коммуникативные УУД):

Өөрынг һанаа бодол аман хэлэлгээр, тиихэдэ багахан текст зохёожо, бэшэгэй хэлэлгээр харуулха;
Хажуудахи хүнүүдээ шагнаха, тэдэнэй хэлэһэниие ойлгохо;
Уран гоёор уншаха, хөөрэхэ;

Классайнгаа үхибүүдтэй, багшатаа яагаад ажалаа эмхидхэхэ, ямар журамуудыг сахиха тухайгаа хэлсэхэ;

Хоёр хоёроороо, бүлэг бүлэгөөр хүдэлхэ, тийхэдээ олон ондоо «тушаал» бэе дээрээ абаха: ударидагшын, даабари дүүргэгшын, бэшээшын г.м.

Буряад хэлээр шадабари (предметные результаты):

Мэдүүлэл болон текст илгаруулха;

Уншаһанайнгаа удхаар багшын асуудалнуудта харюусаха;

Үгын абяануудыг нэрлэхэ, илгахэ, абяан ба үзэг гэхэн ойлгосонуудыг бусайдуулхагүй, үгэ үенүүдтэ хубааха;

Аялган абяануудай гол үүргэ ойлгожо абаха, тэдэнэй тааралдаха, хубариха ёһо ойлгохо, тэрээн дээрэ үндэлхэн уншаха;

Мэдүүлэл бэшэг дээрэ харуулха;

Мэдүүлэлэй һүүлдэ сэгнэлтын тэмдэг табиha;

Буулгажа бэшэхэ.

Грамотада хургалгын болон хэлэлгэ хүгжөөлгын программа

Үзэглэл» ном үзэлгэ хоёр хубиһаа бүридэнэ: бэлэдхэлэй ба үзэглэлэй. Бэлэдхэлэй үедэ хэрэглэгдэхэ хөөрэлдөөнэй ба бэшэлгын 16 хэшээл хараалагдана. Үзэглэлэй үедэ хэгдэхэ хүдэлмэридэ программаар 80 час хараалагдана. Энэ үедэ хурагшад абяан ба үзэгүүдтэй танилсажа, уншалга бэшэлгэ хоёрто хураха болоно.

Бэлэдхэлэй үе (16 час)

Бэлэдхэлэй үедэ иимэнүүд темэнүүдээр хөөрэлдөө үнгэргэхэдэ болоно: «Миний гэр бүл», «Манай хургуули», «Буряад хайхан оромни», «Манай класс».

Бэлэдхэлэй үеын түрүүшын хэшээлһээ эхилжэ, бэшэлгэдэ бэлэдхэл хэгдэхэ ёһотой. Үзэгүүдэй элементнүүдыг бэшүүлжэ хураха

Үзэглэлэй үе (80 час)

Фонетикэ сооһоо: абяанууд; тэдэнэй хоорондох илгарал: аялган ба хашалган абяанууд, тэдэниие тэмдэглэхэн үзэгүүд. Түргэн, удаан, дифтонг аялган абяанууд ба үзэгүүд. Үе, үе бии бололгодо аялгануудай үүргэ. Эрэ, эмэ, эрсэ аялганууд. Йотированна аялган үзэгүүд.

Хашалган абяанууд ба үзэгүүд. Хатуу ба зөөлэн хашалганууд. Хонгёо ба бүдэхи хашалганууд. Зөөлэн хашалган абяануудай тэмдэг(и, ии, ю, юу, е, еэ, ё, ёо, я, яа, ь) Зөөлэн ба хатуу тэмдэгүүд.

Үзэглэлэй үедэ багша уншуулжа, бэшүүлжэ хургана, хэлэлгэ хүгжөөнэ, уншаха дуратай болгоно.

Лексикэ сооһоо – үгэ бүхэн юушьеб даа нэрлэнэ, олон удхатай байдаг, тийн нэгэ юумэн ондо ондоо үгөөр нэрлэгдэдэг гэжэ ойлгоно. Үгэ хэлэлгэ соогоо хэрэглэжэ, алибаа юумэн, үзэгдэл, байдал тухай хөөрэнэ.

Морфологиһоо – үгын удха дээрэ үндэлхэн, үхибүүдыг «юумэн», «шанар», «үйлэ» гэхэн грамматическа шанарнуудтай танилсуулна.

Синтаксис болон пунктуацигаа - нэн түрүүн үгэнүүдэй хоорондохи холбоо харуулагдана. Мэдүүлэл тухай ойлгосотой болоно. Асууһан, идхәһан, хөөрөһэн, шангадхәһан аянгатайгаар мэдүүлэлнүүдые үгүүлнэ, уншана, тусхай аянга харуулһан тэмдэгүүдтэй танилсана (?!).

Бэшэлгэдэ һургалга

Бэшэлгын хүдэлмэри грамотада һургалгын хэшээлдэ хэгдэхэ. Партадаа зүбөөр һууха, дэбтэрээ зүбөөр табиха, ручкаяа ба крандашаа зүбөөр бариха дадалтай болохо. Гараһан үзэгүүдээ, тэдэнэй хоорондохи холболтые нэгэ жэгдээр ниилүүлэн бэшэхэ. Ехэ ба бага үзэгүүдые, тэдэнэй холболтонуудые зүбөөр бэшэхэ дадалтай болохо. Багшын хүтэлбэри доро үгэнүүд ба мэдүүлэлнүүдые (3-4 үгэһөө бүридэһэн) зүбөөр бэшүүлжэ һургаха. Дарамал ба бэшэмэл үгэнүүдые болон мэдүүлэлнүүдые уншуулаад, алдуугүйгөөр буулгажа бэшүүлхэ. Хүнгэн үгэнүүдые багшын уншалга доро зүбөөр бэшэхэ дүршэлтэй болгохо. Мэдүүлэлэй эхиндэ, хүнэй болон гэрэй амитадай нэрэдэ ехэ үзэг бэшэхэ дүрим ойлгожо, зүбөөр бэшэжэ һургаха.

1 классай буряад хэлэнэй тематическа түсэб

№	Темэнүүд	Үгтэһэн саг
1	Бэлэдхэлэй үе. Номтой танилсалга.	1
2	Угай модон	1
3	Буряад һайхан оромни	1
4	Үгэ гэжэ юун бэ?	1
5	Үгэ. Үгын модель.	2
6	Үгэ хэды удхатайб?	1
7	Үгэ юу нэрлэнэб? Үгэ ба үйлэ нэрлэһэн үгын модель.	2
8	Үгэ шанар нэрлэнэ. Үгэ шанарай модель.	2
9	Мэдүүлэл. Мэдүүлэл гэжэ юун бэ?	2
10	Үгын холбоо. Мэдүүлэлэй схемэ.	2
11	Үгэ юунһээ бүридэнэб? Абьян.	2

12	Үгэ. Үе гэжэ юун бэ?	2
13	Абяанууд ямар байдаг бэ?	2
14	Аялган абяанууд ямар байдаг бэ?	2
15	Хашалган абяанууд ямар байдаг бэ?	2
16	А, аа, ай- абяан ба үзэг.	2
17	О, оо, ой – абяан ба үзэг.	2
18	У, уу, уй – абяан ба үзэг.	2
19	Эрэ аялганууд.	1
20	Нн, Лл, Мм - абяан ба үзэгүү.	2
21	Уншахада гоё даа!	1
22	Рр - абяан ба үзэг.	1
23	Ии - абяан ба үзэг.	1
24	Ии, ии, ы - абяан ба үзэг.	2
25	Шш – абяан ба үзэг.	2
26	Хх – абяан ба үзэг.	2
27	hh – абяан ба үзэг.	2
28	Гг – абяан ба үзэг.	1
29	Тт - абяан ба үзэг.	1
30	Дд – абяан ба үзэг.	1
31	Бб – абяан ба үзэг	1
32	Сс - абяан ба үзэг	1
33	Э , ээ, эй - абяан ба үзэг. Ү, үү, үй – абяан ба үэг.	2
34	Өө, өө - абяан ба үзэг.	1
35	Зз - абяан ба үзэг.	1
36	Жж - абяан ба үзэг.	1

37	Я, яа - абяан ба үзэг.	2
38	Ё ё, Ёо ёо - абяан ба үзэг.	2
39	Е е,Еэ еэ – абяан ба үзэг.	2
40	Ю ю, Юу юу – абяан ба үзэг.	1
41	Йотированна аялганууд	1
42	Ь - зөөлэн тэмдэг.	1
43	Зөөлэн тэмдэг, хатуу тэмдэг.	2
44	К к - абяан ба үзэг.	1
45	В в - абяан ба үзэг.	1
46	П п - абяан ба үзэг.	1
47	Ф ф - абяан ба үзэг.	1
48	Ч ч - абяан ба үзэг.	1
49	Ц ц – абяан ба үзэг.	1
50	Щ щ – абяан ба үзэг.	1
51	Үзэглэл	1
52	Мөөгэ ба тээгэ.	1
53	бурагшадай уялга	1
54	Эжын хургаал.	1
55	Яһан.	1
56	Үйлсэдэ.	1
57	Онтохон.	1
58	Хотошо.	1
59	Схемээр унша.	1
60	Шэдитэ Сэсэг.	1
61	Эбтэй дүрбэн амитад.	1

62	Шалгалтын хүдэлмэри.	1
63	Алдуу дээрээ хүэлмэри	1
		86 час

Хэрэглэгдэхэн литература

Б.Б. Батоев «Методическа заабаринууд». Улаан – Үдэ: Буряадай номой хэблэл, 1987.

С.М. Бабушкин «Буряад – ород словарь». Улаан – Үдэ, 1992

Ц.Б. Будаев «Онъһон үгэ оншотой». Улаан – Үдэ: Буряадай номой хэблэл, 1988.

В.Б. Гомбоев «Һонирхолтой нааданууд». Улаан – Үдэ: «Бэлиг», 2009.

Р.С.Дылыкова «Буряад һургуулийн программанууд» Улаан – Үдэ: «Бэлиг», 2013.

Д.Д. Ошоров «Методическа заабаринууд». Улаан – Үдэ: Буряадай номой хэблэл, 1987.

В.Д. Патаева «Буряад уран һайхан арадай аман зохёол холбон үзэлгэ». Улаан – Үдэ, 1995

С.Ц. Содномов «Литературна уншалга». Улаан – Үдэ: «Бэлиг», 2005.